

אגישמקע ווארט

גלין תתס"ג פרשת שופטים ב' אלול תשפ"ו

אגדה ובקיאות

"ולא תקח שוחד" (טז, יט)

הגמרא (כתובות קה) דורשת: "מאי שוחד - שהוא חד". ובפשטות, הכוונה, שע"י השוחד, נעשה השופט חד - אחד, ביחד עם הבעל דין, ולטובתו.

אבל הב"ח ז"ע הסביר זאת, דהרי מצינו בגמרא "כל דיין הדן דין אמת לאמיתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית" (שבת כ). אבל אם הוא לוקח שוחד, ואינו דיין אמת - הרי "שהוא חד" הוא נותר אחד, בלא שותף...

הרה"ק בעל ה"ישמח משה" ז"ע מפרש בשם האר"י הק' את שאלת הגמ' "מאי שוחד" ומקדים ושואל: ובאמת, קשה להבין כוונתם, כי האם על כל מלה הנמצאת בשפתינו, שואלים חכמינו מה היא? אבל האמת שדבר גדול אמרו לנו כאן רבותינו! ובדבריהם אלו רצו לומר לנו, איזה פגם פוגם האיש שלוקח שוחד, שחטאו זה נוגע עד כסא הכבוד!

כי "לא תקח שוחד", סופי תיבות "אחד".

וזה מה שאמרו חז"ל "מאי שוחד - שהוא חד", כלומר, האם הנך יודע איזה פגם תפגום, בקבלך שוחד, הרי "שהוא חד" - כלומר, משבר אתה תיבת "אחד", בלקחך את ה"לא" ונשאר רק "תקח שוחד", שסופי תיבות הם "חד"...

ועל פי זה הוא מפרש את מאמר חז"ל "כל הלוקח שוחד, אינו נפטר מן העולם עד שמטהר את הטמא ומטמא את הטהור, שנאמר 'מי יתן טמא מטהור לא אחד' (איוב יד, ד) ופלא הוא! דאיפה מרומז הוא בפסוק?

(הב"ח - ישמח משה)

"לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלקיך אשר תעשה לך" (טז, כא)

בפשטות מסביר רש"י: אזהרה לנוטע אילן ולבונה בית בהר הבית.

אך הגמרא במסכת סנהדרין (ז ע"ב) דורשת: "אמר ריש לקיש: כל המעמיד דיין שאינו הגון, כאילו נוטע אשרה בישראל, שנאמר 'שופטים ושוטרים תתן לך' וסמך ליה 'לא תטע לך אשרה כל עץ'".

שאל הגה"ק רבי חיים מבריסק ז"ע - לכאורה, מה הדמיון בין אשרה לדיין?

אלא ביאר: כשאדם לוקח כסף והופך אותו לעבודה זרה - זה ודאי מאוס. אבל עץ - לא יודעים שהוא שייך לעבודה זרה. יש לו

גזע, ענפים ועלים בדיוק כמו לעץ שאינו עובד עבודה זרה. כך הוא שייך גם דיין שאינו הגון: הוא לבוש 'פראק' כמו כולם, יש לו זקן לבן כמו כולם, אף אחד לא יודע שאינו הגון... (הגר"ח מבריסק)

"תמים תהיה עם ה' אלקיך" (יח, יג)

מדייק הגה"ק בעל ה"חפץ חיים" ז"ע הכתוב מדגיש "עם ה' אלקיך" ללמדנו שעם ה' אלקיך עליך להיות תמים, אבל עם הבריות אין אתה צריך להתנהג בתמימות... ומעשה שבאו והתלוננו בני ישיבה לפניו, על שאבדו הונם בענין רע, כאשר סוחרים שנתקשרו עמם הוליכו אותם שולל.

השיבם ה"חפץ חיים": שכיון שהורגלתם כבני ישיבה ללכת בתמימות עם הקב"ה, סברתם בטעות שכן ראוי גם עם בשר ודם. ברם לא היא, כי הכתוב אומר "תמים תהיה עם ה' אלקיך", עמו דייקא, ולא עם בני אדם...

שאלו פעם חסידיו של הרה"ק החוזה מלובלין ז"ע את רבם: מה יותר חשוב "אדם גדול" או "תמים"?

השיב להם: ודאי שתמים יותר חשוב! מכיון שהרי אנחנו רואים כשיש לפנינו שתי חלות, והאחת גדולה ולא שלימה, והשניה קטנה ושלימה, הדין הוא שצריכים לברך על הקטנה השלימה... (החפץ חיים)

"וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והכהו נפש" (יט, יא)

התורה מאריכה לבאר עניני גלות ותקנת ערי המקלט למי שהרג בשוגג, צריך להבין מדוע הקדימה התורה לפסוק זה את המילים: "כי יהיה איש שונא לרעהו", מה הנפקותא לנו אם הוא שונא את רעהו או לא?

היה הגאון רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל ראש ישיבת תורה אור מבאר על פי דרשת חז"ל (ספרי פ' שופטים) "מכאן אמרו, עבר אדם מצוה קלה סופו לעבור על מצוה חמורה, עבר אדם על ואהבת לרעך כמוך סופו לעבור על לא תשנא ועל לא תקום ולא תטור וסופו לעבור על וחי אחיך עמך עד שבא לידי שפיכות דמים לכן נאמר וכי יהיה איש שונא לרעהו".

חז"ל מחדשים לנו חידוש גדול שמחוסר אהבה של איש לרעהו יכולים להגיע חלילה עד החטא החמור של שפיכות דמים ולמרות שהמרחק ביניהם גדול מאוד, עצם השנאה הינה פתח לזה. איך ניתן להבין זאת, מצינו בחז"ל (ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד)

"ואהבת לרעך כמוך אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה, בן עזאי אומר ספר תולדות האדם זה כלל גדול מזה" ובפרשה זו של ספר תולדות האדם נאמר בדמות אלוקים עשה אותו. מדברי הירושלמי אנו למדים שאלו הם שני ענינים נפרדים, ואהבת לרעך כמוך מאן דסאני עלך לחברך לא תעביד שהיא בודאי מדרגה גדולה, אבל מדרגה גדולה מזו היא "בצלם אלוקים עשה את האדם...".

בזה יובנו דברי הספרי שהבאנו, שמי שאין לו כלפי השני את ה"ואהבת לרעך כמוך" בהכרח שחסר לו ההתבוננות בגדלותו של האדם שנברא "בצלם אלוקים" לכן הוא חשוד על שפיכת דמים כי היות שאינו מרגיש את החומרה שבמעשהו, הוא יכול להגיע לחמור ביותר וכמו שמצינו בחז"ל על ר"ע שראה גוי ששרף את אביו משום שכעס עליו, שכפת אותו ושרף אותו, רואים מכאן עד כמה אדם שחסר לו בהערכה יכול בכעס רגיל להגיע לאכזריות נוראה עד כדי רציחה ממש וכשאדם יהיה במצב של כעס על חבריו יכול להגיע גם לידי שפיכות דמים.

נורא למתבונן.

(נתיבות חיים - לתתן עליון)

"ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" (יט, יט)

מבואר שעדים שזממו להפסיד מנה לשמעון והוזמו מתחייבים להוציא מנה מכיסם ולתתו לאותו אחד שביקשו להפסידו. נמצא שלא לבד שהלה נמנע מלהפסיד את המנה שתבעו ממנו בשקר,

בעומק הפרשה

ריתחא דאורייתא

"ובאת את הכהנים הלוויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם" (י"ג ט')

"ואל השופט אשר יהיה בימים ההם - ואפילו אין כאשר שופטים שהיו לפניו, אתה צריך לשמוע לו. אין לך אלא שופט שבימך" (רש"י)

מעשה באדם ירא שמים שמסר את התפילין שלו לבדיקת מגיה מומחה, וזה בדק וקבע כי התפילין כשרות ומהודרות. לאחר שנים, כאשר נמסרו התפילין שוב לבדיקת מגיה, נמצאה טעות בתפילין, שחסרה אות אחת בפרשה - טעות שנעלמה מעיני המגיה הראשון. כשהוא שבור ורצוף התייצב האיש בפני רבינו, ונפשו בשאלתו: מאחר ועתה התברר כי במשך כל השנים הללו היה מעורטל ממצות תפילין, וגם ברכותיו היו לבטלה, האם הוא זקוק לתשובה ותיקון מיוחד על כך?

הגאון רבי צבי פסח פראנק זצוק"ל מביא כי הגאון רבי יוסף חיים, ריש גלותא דבבל, דן כבר בשאלה זו בתשובותיו (שו"ת רב פעלים חלק ד', אורח חיים סימן ב') וזה לשונו: המצא תמצא באיש שכתב תפילין ונתנו למגיה וכו' ומקרה היה לו שנעלם ממנו טעות התפילין בחסרון או יתרון תיבה אחת או אות אחד, וזה לבשו לפי תומו כמה שנים וכאשר פתח אותו לבדוק פעם שנית נמצא בו הטעות הנזכרת, ונמצא זה לא

אלא שעוד הוא חוזר ומרוויח מנה אחר משל העדים. הקשה בעל יראים היכן המקור שהכסף הולך אליו, אכן נאמר שעל העדים להפסיד כשיעור מה שביקשו לנשל את בעל הדין שהעידו נגדו, אבל מנין לנו שאותו הממון משתלם לכיסו של בעל הדין דווקא, למה לא נאמר שיינתן לצדקה או יילך לים המלח? הגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל רבה של ירושלים וחתן הגה"צ רבי זונדל סלנט זצ"ל היה מספר שעמד על ביאור הענין מתוך מעשה שארע בבית דינו.

גופא דעובדה: קצב שקנה בהמה ומסרה לשחיטה, הכניסה לאיטליז פרסה והכניסה לממכר וכבר באו הלקוחות הראשונים וכמעט ששיווקה להם ואז התעוררה לפתע שאלה חמורה אודות כשרותה. היות שאותו קצב היה ירא שמים הביא את הנידון לרבי שמואל והציב בפניו את הספקות שהתעוררו. היתה זו שאלה של הפסד מרובה ור' שמואל שהיה ידוע בכוחא דהתיירא שלו, עיין הרבה, אבל אחרי הכל פסק הבהמה טרפה ואין מנוס מלהוליכה לאשפה או למוכרה במחיר אפסי לנכרים. בהיותו מודע לעונשו של הסוחר החל להפסיד את דעתו ולפייסו על הפסדו. הלה נרתע מיד והגיב, רבי אדרבא, הלא אני אסיר תודה לך שהצלתני מלהכשיל את ישראל חלילה במאכלות אסורות.

לא עבר זמן רב ואותו הקצב עצמו הסתבך בדין תורה של סכום קטן בהרבה עם אחד הסוחרים ומשלא באו ביניהם לידי פשרה פנו לבית דינו של ר' שמואל שיכריע בדינם. ר' שמואל בירר ועיין היטב וחרץ את הדין לחובת הקצב. נתמלא הלה טרוניא על הרב ואף העז וערער בפניו עצמו על פסק דינו.

קיים המצוה כמה שנים ובירך ברכה לבטלה, ואיך זה איש תם וישר יהיה ערום ממצוה יקרה זו וכו' ושיהיה בידו שגגת ברכה לבטלה?"

רבי יוסף חיים הצביע על תרופה לאדם זה - שהובאה בספר "לב חיים" (סימן י) שגם הוא נתעורר בדבר, וזה לשונו: "הנה ראיתי להרב הגדול החיד"א בספר "דבש לפי" (מערכת ד, אות ד) שהביא משם ספר "שבלי לקט" שכתב בשם גדול, וזה לשונו: "וכל איש מקבל שכר על מה שרואה בדעתו, אם דעתו ומכוין לשמים, שהרי אתה רואה שבתפילין שתפרן בפשתן פסולים, כדאמר פרק אלו הלוקין: 'אמר רב: חזינן לתפילי דבי חביבי, דתפרי בכיתנא, ולית הלכתא כוותיה', ובודאי רבי חייא הגדול היה לו שכר תפילין כשאר החסידים, אף על פי שתפירות בפשתן" עד כאן לשונו. הרי לנו, שאף שלפי ההלכה התפילין היו פסולות - כאשר אדם מכוון לשמים, לקיים את המצוה, הרי יש לו שכר תפילין, ואם אכן לכאורה נאמר שאף אדם זה, שתפיליו נמצאו פסולות, ולא התרשל בדבר שהרי מסרם למגיה מומחה - הרי יהיה לו על כל פנים שכר כאילו קיים המצוה בשלימות, ובלי ספק זהו חידוש עצום ונפלא.

(פניני רבינו צבי פסח על התורה)

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שאלה: אם בזמנינו מותר להרוג בשבת כינים שרואים בחוש ומטילים ביצים שכל מי שיש לו כינה בראש רואה בראשו עשרות ביצים?
תשובה: מותר.

שאלה: האם זה נכון שהחזו"א התיר להקפיא בשבת מים ונוזלים וסבר שאין זה נולד?
תשובה: אומרים כן בשם הרש"ז ברודא ז"ל ששאל לחזו"א [פעם אחרת השיב הרב שליט"א: נכון].

שאלה: אם מותר להאין בילד שירון בשבת לצורך האב [שיגיע כל המשפחה מהר] כיון שבשביל הילדים לא נאסר לרוץ בשבת?
תשובה: אם נהנה מהריצה.

שאלה: ראיתי בשם הרב שליט"א שלפי החזו"א שביאר טעם ההיתר לשבור אותיות שעל גבי העוגה כשהם מתוך העוגה עצמה משום שחשוב כתמונת הפת, דזה דוקא לענין ציורים אבל באותיות לא יתיר דלא שייך למימר שהם כתמונת הפת. האם עוגיות פתי בר שכל מפעל יוקרתי כותב שמו על העוגיות והכתב הוא מהעוגה עצמה יש להקל אף לדעת החזו"א כי כך הוא הרגילות לאפות כן וזה נראה כצורת העוגיה?
תשובה: צ"ע.

(שאלת רב)

של האיש הגס הזה, ולא היה מגיע לידי רציחה, ועל זה הם היו צריכים לומר - ידו לא שפכה את הדם הזה!...

(פנינים)

בין שבילי המוסר

"שופטים ושוטרים תתן לך" (טז, יח)

"תנו רבנן: מנין שמעמידין שופטים לישראל? תלמוד לומר - שופטים תתן. שוטרים לישראל מנין? תלמוד לומר - שוטרים תתן" (סנהדרין טז ע"ב)
"לא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו" (יז, יז) - אמר רבי יצחק: מפני מה לא נתגלו טעמי תורה? שהרי שתי מקראות נתגלה טעמן, נכשל בהן גדול העולם. כתיב (דברים יז, יז) 'לא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו' אמר שלמה אני ארבה ולא אסור, וכתיב (מלכים א יא, ד) 'ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו'. וכתיב (דברים יז, טז): 'לא ירבה לו סוסים' [ולא ישיב את העם מצרימה], ואמר שלמה: אני ארבה ולא אשיב, וכתיב (מלכים א י, כט) 'ותצא מרכבה ממצרים וכו'". (סנהדרין כא ע"ב)
"אמר ליה (ישעיה לחזקיה): בהדי כבשי דרחמנא למה לך? מאי קמיה קודשא בריך הוא לעביד" (ברכות י ע"א)
רבתינו הקדמונים לימדונו שהעובדה שהקב"ה בחר לתת לנו מצוות

תמה ר' שמואל באזניו: הן לא מזמן פנית אלי מיזמתך שלך בנידון של הפסד מרובה ממש, בדבר שהיה נוגע לחיי נפשך וכלכלת בני משפחתך כפשוטו, וכאשר הטרפתי את בהמתך לא לבד שלא הצטערת אלא שמחת שמחת אמת שניצלת מלהכשל ולהכשיל ומדוע עכשיו הינך מתלונן בדין של שוה פרוטה כלום חשוד אני בעיניך להטות את הדין? הגיב הלה מיניה וביה מילא ענין של כשרות גם אם נאלצתי לחסוך אוכל מפי הטף ואף שהוכרחתי להזדקק לשעה לידי מתנת בשר ודם, בכל זאת, יהודי אנוכי ומשידעתי בבירור שהוא הדבר שהקב"ה מבקש ממני מילאתי אחריו בשמחה, אבל בעל דיני זה נוכל רמאי וגס רוח שהוא יזכה ממני אפילו כדי אגורה שחוקה ויהנה למשבת, זאת קשה לי להלום.

כששמע ר' שמואל כך הגיב שמעתה נתיישבה לו קושית היראים (שהבאנו לעיל) אדם מוכן להפסיד הרבה כסף על מנת לצאת ידי שמים ולא רק שאינו בא בטרוניא, אלא הוא עשוי אף להתמלא הודאה כלפי שמיא על שהצילו אותו מן החטא, ואותו האדם עצמו אינו מוכן להפסיד לחברו שוה פרוטה בדין. לכן דינו של עד שקר לתת דוקא לאדם שהעליל עליו, שכן אילו היה הדין להוליך את הכסף לים המלח לא היה מתקיים בכך הדין של "ועשיתם לו כאשר זמם" שכן עליו לסבול את אותו מצב עצמו שסבר להפיל על רעהו והן הוא זמם להוציא ממון מזה לזה ועל כרחנו אף עד השקר צריך שיפסיד ממון לטובת חברו דוקא שכן אם נפטרנו במה שיוציא ממון מכיסו, לא רק שלא יתקן מידותיו, אלא עוד ירגיש שעושה מצוה גדולה שנותן מכספו לעשות רצון השם ולא יתקן מידותיו.

(אסופת מערכות - לתתך עליין)

"וענו ואמרו ידו לא שפכה את הדם הזה ועיניו לא ראו" (כא, ז)

וכי עלתה על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם? אלא לא ראינוהו, ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוייה (רש"י)
תמאנו הכל, ומה בכך שפטרנו בלא מזונות ובלא לוייה, וכי בשל כך ראויים להיקרא שופכי דמים?

אלא תירץ הסבא מקלם זי"ע חידוש מעניין! שכיון שפטרנוהו בלא לוייה וללא מזונות, היתה לו חלישות הדעת מפני יחסם הגרוע אליו, ומשום כך לא היה לו הכוח לעמוד למול הרוצח, כי אילו מילאו זקני בית דין, את חובתם, היה מתעודד מפעולתם עבורו, והיה לו כוח, להתגבר על הרוצח!...

אך הגאון הצדיק רבי יעקב ניימן זי"ע בספרו "דרכי מוסר" נקט מהלך שונה והפוך, (והוא אף יסוד גדול בחינוך) וכך מסביר את רש"י: "וכי עלתה על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם? אלא לא ראינוהו, ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוייה" - את הרוצח!

דהיינו, זקני בית דין היו צריכים לומר: ידו לא שפכה את הדם הזה, בכך שפטרנו אותו בלי התייחסות, כי עצם מצבו הירוד של הרוצח, נובע מחוסר תשומת לב וחוסר אהבה, ואילו היו זקני בית דין מאתרים את הנקודה הזאת בלבם, והיו מטפחים אותו בכמה מילות עידוד ומאכל ומשקה, היה נשאר בלבו האהבה והחמלה שנהגו בו, וכך היה ממשיך לנהוג הלאה.

כי אם זקני בית דין, עומדים במדרגה גבוהה באהבת הבריות, ואינם נותנים לאדם לצאת את העיר ללא לוייה, וללא מאכל ומשתה שיספיק לדרך, היתה נשאת מעט אהבה, גם בליבו

מסוימות דווקא בצורת "חוקים" תוך כדי העלמת טעמיהן, נועדה להעמידנו על הסיכון הכרוך בהזקקות יתירה לטעמי המצוות.

העיסוק בטעמי המצוות עלול לגרום לאדם להורות לעצמו היתרים שלא כהלכה. אמנם כל גדולי קדמונינו הדגישו חזר והדגש, שלמרות שהם מבארים את טעמי המצוות, לא יעלה על הדעת לזלזל בקיומן המעשי. גם באופן ובמצב שבו הטעם לא מובן דיו, אין כל היתר להקל ראש בסעיף מן ההלכה. אף על פי כן, כך טבעו של עולם, שהלהוט ביותר אחר טעמי המצוות, עלול לסבור שבמקרים מסוימים לא אמרה התורה את דבריה.

מה לנו נכון יותר מטעם שנתפרש על ידי הקב"ה בעצמו בתורתו, אף על פי כן גם זה נתן מקום לטעות. מאחר שביארה התורה שטעם האיסור להרבות נשים הוא פן יסור לבבו, וטעם האיסור להרבות סוסים הינו מחשש שמא ישיב את העם מצרימה, סבר שלמה המלך שעליו איסור זה אינו חל. שלמה ברוחב דעתו העריך שהוא לא ייכשל באחד מאלו הדברים. לפי סברתו, חששות כאלו שייכים אצל בני אדם רגילים מן השורה, אך לא אצל חכם כמונו היודע לראות את הנולד. לפיכך התיר לעצמו להקל באיסורים אלו.

וכך פירושו של הכתוב "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וגו'" כלומר, שקיבלה דעתו של נחש, שאם יאכלו תפקחנה עיניהם להבחין שיש גם רע בעולם, ועם כל זאת יתגברו על יצרם.

כי בעוד שקודם החטא לא היה להם יצה"ר בגופם, אלא הרגישו בפיתוי כאדם המפתה את חבירו, הרי לאחר החטא היצה"ר הוא בתוך הגוף ואין מכירים בו. וכיון שיתגברו עליו בודאי יתעלו לשיא השלימות.

ומאחר שכל שאיפתו של האדם היתה למעלות רוחניות, לכן אמר לה הנחש - היצה"ר "והייתם כאלהים", כלומר שתזכו להשגת אלוקות, בשכר שתעמדו בנסיין. וזה שמצינו בתרגום יונתן "כמלאכין רברבין", היינו, לא רק כמלאכים, כי אדה"ר היה נעלה אף מהמלאכים, שהרי אלו שימשו אותו והיו צולין לו בשר ומסננין לו יין, (סנהדרין נט ע"ב) אלא "כמלאכין רברבין", כמלאכים העליונים ביותר.

נמצא שהסתת הנחש היתה בהערמה של "צדקות" וכאילו היה דורש טובתם. אמנם האדם היה צריך לדחות את דבריו ולומר לו, שמאחר שהקב"ה צוה שלא יאכל מעץ הדעת, הרי שהוא ידוע מה טוב לאדם. ואף שלכאורה יש מקום לומר שיתעלה באמצעות החטא, בכל אופן מחוייב הוא לקיים ציווי כפשוטו, בלי כל התחכמות. וכשעבר על מצות ה', הוכיח בכך שאינו מוכן לבטל עצמו לפני קונו, וממילא נכשל בלא יודעין בהתנשאות, ואע"פ שאינה חלילה הגאווה החמורה, אך על כל פנים נדבק בו שמץ ממדה רעה זו, משום שלא הכניע עצמו כראוי לו.

בזוהר הקדוש (בראשית ח"ג קז) מבואר שבגלל חטא דק כזה של "חשבונות רבים" לשם שמים - ירד אדם הראשון מגדולתו ונתמעטה חוכמתו, והביא עליו ועל כל הדורות קללות ומיתות. וכל הבריאה נתקללה בגללו, ונפל מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, מן עדן - עידון נצחי, לעולם הזה - עולם מקולל, כי האדם הוא צורת בריאה ואם נתמעטה הצורה נתמעט כל החומר ולקתה הבריאה כולה. וגם לא הועילו לו כל הסיגופים הנוראים שסיגף את עצמו, כפי ששינו (עירובין יח): "כיון שראה שנקנסה עליו מיתה ישב בתענית מאה ושלשים שנה, ופירש מן האשה מאה ושלשים שנה, והעלה זרזרי תאנים על בשרו מאה ושלשים שנה".

הרי לנו המחשבה נפלאה עד כמה חטא אדם של "בהדי כבשי דרחמנא למה לך" - בכוח להחריב עולמות נפלאים מלאים בחכמה, לרבות חכמת האדם.

רעיון זה נשזר שוב בפרשתנו, בצו התורה "תמים תהיה עם ה' אלקיך" (יח, יג) מה ענינה של מצוה זו? רש"י מפרש "התהלך עמו בתמימות... ולא תחקור אחר העתידות... ואז תהיה עמו ולחלקו".

המהר"ל בספרו "נתיבות עולם" (נתיב התמימות) כותב:

"והתמים הגוים בין שהולך בדרך הישר מעצמו בלי שום התבוננות, רק הולך בדרכו בתמימות, ולא שמתבונן בשכלו לעשות הישר... שאין לתמים רק (אלא) מה שנתן השם יתברך אליו ואינו מתחכם מדעתו... אינו ברשות עצמו רק הוא על השם יתברך".

לפנינו משל נוקב ומאלף, שהשמיע האדמו"ר בעל "חידושי הרי"ם" מגור, בשם רבו האדמו"ר רבי שמחה בונים מפשיסחא זצ"ל, על אותם העוסקים כל ימיהם בחקירות וחשבונות:

מימיהם של מלכים ורוזנים, אצילים ושרים, השתוקקו הללו להגיע לשאיפת חייהם: לרכוש סוס יקר המציאות! את זו הציבו למטרה. על זה ציפו. נכספה וגם כלתה נפשם ל... סוס מלכותי!

סיפורנו, סובב הולך אודות פריץ עתיר נכסים שזה מכבר קיננה בליבו הרגשה, שהסיבה למעמדו העלום בין אנשים "חברה", היא: עקב מחסור של סוס אביר שבאבירים. מוכרחים לטפל בבעיה באופן נמרץ, ללא שהיות ועיכובים. ומה בדבר השקעת "הון תועפות"? מוכרים מחצית הרכוש, וקונים בכסף מלא, סוס מסוג א' - א'!

אמר הפריץ ועשה.

רגשי שביעות רצון ושמחה רבה, מילאו את חלל ליבו, שעה שחתם על "חוזה המכירה". בו ביום ערך משתה ויום טוב, לכל יודעיו ומכיריו, כמובן, ש"אורח הכבוד" של הערב - "סוסנו", גם הוא נמנה על המשתתפים, תוך שבעליו מושכים בחבל - הזהב שהוצמד לצוארו.

"מכאן ואילך, תאיר לי שמש ההצלחה, תמו ונשלמו ימי העצב והזכאון", הרהר הפריץ. שעה רודפת שעה, האורחים מתפזרים לבתיהם, הפריץ, שריחף עד עכשיו ברקיע השביעי, חזר אט אט ל"עולם הזה", עלי אדמות. מ"עולם הדמיון" בו עשה את השעות שעברו, אל "עולם המעשה". ובאותו עולם, דאגות אופפות כל יצור, והפריץ בכללם.

"לאחר הפרסום והפומביות, תתעורר ללא ספק, אצל גנבים נאלחים, רצון עז, לנצל את חשכת הלילה "לזכות" באוצרי היקר". מחשבות כאלה נקרו במוחו, עד שנאלץ לנקוט צעדים. עוד באותו ערב הציע לאחד מפשוטי עם, כפרי גס, את התפקיד החדש: "שומר הסוס".

"אתה תהיה שומר האשתי של סוסי היקר. עליך לשמור עליו מכל משמר, ביום ובעיקר בלילה, לבל יאונה לו כל רע. ולא דמך בראשך".

חביריו של הפריץ נהגו לומר עליו, ש"יש להתפעל מפקחותו, כיצד הוא מסתדר עם כל כך מעט שכל...".

גם הפעם, לא התיימש, ולא הניח את דאגותיו שישתלטו עליו. ניגש הפריץ לשומר, ויעץ לו, שבמשך שעות השמירה, יעסיק את מחשבותיו בחקירות עמוקות, כך לא יירדם על משמרתו. הסכים הכפרי לדברי אדונו.

והיה כחצות הלילה, מתעורר הפריץ מתוך חלום מפחיד: סוסו היקר נאכל בידי כלבי פרא. הוא קפץ ממיטתו, התלבש, ובמעון אחד עמדו רגליו בחצר. לאושרו לא היה קץ, בראותו את השומר יושב על משמרתו, מרוכז כולו בענין עמוק.

במה תהרהר כעת? הביע את סקרנותו.

"יש לי שאלה פילוסופית. כאשר לקחתי פטיש והכיתי את המסמר בתוך העץ, נוצר חור בתוך העץ. אבל להיכן נעלם העץ שהיה בתוך החור?"

"שאלה יפה!" אמר הפריץ וטפח לשומר על שכמו, "המשך נא לחשוב ידידי!" שעות נוספות חלפו, ושוב הופיע הפריץ המודאג בפתח האורווה. גם הפעם, ככפעם הקודמת, השומר דרוך וערני באותו מקום בו עמד בתחילת הערב.

"מה עכשיו?" שאל הפריץ.

"עלתה במוחי עוד שאלה" אמר השומר, "אכלתי כעך שבמרכזו היה חור גדול. את הכעך אכלתי עד תומו, בחור של הכעך לא נגעתי. להיכן הוא נעלם?"

"באמת שאלה מצוינות!" עודד הפריץ את הכפרי "חוקר", "המשך נא לחשוב ידידי!" השחר האיר, ניצנים ראשונים של בוקר הופיעו, והפריץ תאב היה לשמוע עוד "מחכמות" של השומר. אך בטוח הוא שהפעם ימצא שומר מנומנם ועייף לאחר לילה כה ארוך.

אבל לא. השומר ערני ודרוך באותו מקום בו עמד בליל אמש.

"כל הכבוד לך!" אמר הפריץ. "על מה אתה חושב עכשיו?"

"שאלה גדולה עלתה בראשי בדקות האחרונות, ואינו מוצא לה פתרון"

"מה השאלה?" התעניין הפריץ.

"תראה, אני עומד כאן כבר כמעט שנים עשרה שעות, מאז ליל אמש. עומד על משמרת ערני, דרוך ומשגיח על הסוס. עומד ושומר, עומד ומשגיח. ולכן אני כל כך תמה, לאן נעלם הסוס?"

הפריץ נפל תחתיו מתעלף.

זהו סיפורו של החידושי הרי"ם שהטמין בכל שיחה משיחותיו, מוסרי השכל ולקחים מאלפים.

מי שכל מעמד חייו תלוי בחקירות ודיונים, במחשבות והרהורים, בספיקות וקושיות, ידוע ידע כי ברבות הימים, "יעלם הסוס מאורוותו" ה"שכל הישר" ייגנב יאבד, וחסל.

"תמים תהיה עם ה' אלוהיך" - "אל תחקור את עתידות" קיים מצוות ללא חשבונות תהיה תמים - פשוטו כמשמעו. בלי לשאול שאלות פילוסופיות "קשות"...

"תמים תהיה" כך קורא הקב"ה לאדם. התהלך עמי בתמימות: קיים בשלימות ובתמימות את אשר נצטוו בלא לנסות להתחכם. רק כך תהיה "עם ה' אלוהיך".

לדברי ה"שפת אמת" (תרל"ה, תרל"ב) לזה רומזת התורה בצוהה "שופטים ושוטרים תתן לך". לדבריו, למרות שאין המקרא יוצא מידי פשוטו, דברי התורה רומזים גם לעומק נוסף. "שופטים ושוטרים תתן לך" - קוראת התורה. כל אדם מצווה להיות השופט של עצמו, אך גם להיות שוטר, המבצע ללא עוררין כלשוננו:

"שופטים - הוא לשפוט כל המעשים לפי החכמה והדעת על פי התורה, ו'שוטרים' - הוא אף שאין השכל מסכים. כי יש הרבה זמנים שאין זוכין לבוא לישוב הדעת כראוי, צריכין לכופ עצמו כמו השוטר שכופה לבעל דין... 'שופטים' הוא לבטל החומר להשכל, ו'שוטרים' הוא לקיים גזירת המלך בלי טעם".

וכבר נמסר שמו של הרבי רבי מנחם מנדל מקוצק שאמר: אמנם התורה מצווה 'תמים תהיה עם ה' אלוהיך' אבל לאיזו רמה שכלית גבוהה חייב אדם להגיע כדי שיבין שעליו להלך בתמימות...

(בנועם שיח)